

pisalo po hrvatskih dnevnikih; na eni strani so ji v zvezde kovali, na drugi pa ostro grajali. Nam se zdi, da kakor večina Kumičićevih posebno novejših del, nima niti »Teodora« trajne pesniške vrednosti. Najbolj čudno pa je, da si je pisatelj kaj svest svoje pisateljske vrline, ker je nedavno dokazoval v hrvatskem listu vrednost svojih spisov iz tega, da jih čitateljstvo rado čita in da so nekateri zagledali že v tretje beli svet. A tisto, kar vabi Kumičiću čitatelje, ni kakor ni samo pisateljska vrline, (katere pa povsem ne zanikujemo), nego vse kaj drugega, s čimer bi se ne smel ponašati. Njegova naturalistična smer bode izvestno slabo delovala v hrvatski književnosti in med hrvatskimi čitatelji. A oglejmo si ta proizvod!

Dejanje povesti se vrši v Istriji, na katero se kaj rad ozira pisatelj v svojih povestih, in ko riše življenje svojega rojstvenega kraja, izneveri se včasih nehoté svojim načelom in takrat zmaga njegova idealna stran. V prvem poglavju povesti spoznamo morskoga kapitana Dakića, človeka vstrajnega, pa brez višjih in plemenitejših čustev, spoznamo dve njegovi hčerki, izmed katerih je večja Lucija enajst, a mlajša Teodora deset let stara. Oče ji je pripeljal v Reko v zavod sester pl. Kornerovih, a ko ni-ta hoteli ondi ostati, odpeljal je nji in pa mlajšo izmed Korneric, katera se mu je znala zvito prilizniti, domov v malo primorsko mestece Banjo, da bi ji ondi Malvina — tako se je zvala mlajša Kornerica — poučevala in odgojevala. Ko se vrne Dakić čez nekoliko časa zopet iz svojega trgovskega potovanja domov, oženi se z Malvino misleč, da mu bode tako najbolje odgojevala hčerki in namestovala prerano umrlo ženo.

Tu se konča prvi del povesti, a drugi začenja se celih deset let kasneje. Starejša Dakićeva hči Lucija se je omožila z nekim Rikardom Larisom, človekom podlim, zlobnim, strastnim in odurnim, da si hujšega ne moreš omisliti. Teodora je odrasla, pametna deklica, a ljubi nekega Karla Francetića, s katerim pa živi Dakić že dolgo v sovraštvu. Laris je bil zapeljal, ko je bil stari Dakić na morju, ženo svojega tasta, malovredno Malvino, a ona se je usmrtila zaradi tega v domačem vodnjaku. Laris je še tako zloben, da okrivi pred Dakićem zaradi tega zločina nekega kavarnarja Jovanina, in pada iz pregrehe v pregreho. Ko naposled ne dobi več denarja od svojega tasta, najme nekega zločinca, da umori ob priliki starega Dakića, katerega so že povsem potlačile razne nesreče. Podtaknejo sicer mlademu Francetiću umor, vendar se njegova nedolžnost skoro dokaže, a Rikarda in podkupljenega morilca dohiti zaslužena kazen. Lucija kmalu umrje, a Teodora se omoži dve leti potem prav srečno z mladim Francetićem.

Sedaj posamnosti! Pisec pravi, da je veren, resničen slikar v svojih povestih. A kar piše, še verjetno ni. Kdo si more misliti v malem istrskem mestecu toliko pregreh in zločinov, kolikor nam jih ponuja pisec v svoji povesti! Kje bi dobil tak zavod, kakoršnega nam je on predstavil v zavodu Korneric, in kje bi našel človeka tako hudobnega, kakor je Laris? Katera oseba v povesti nam je jasna in razumljiva?

Teodora sama, glavna oseba, se kaže v prvem delu kot desetletno dekletce, pa tako neverjetno razposajena in svojeglavna, da si jo težko misliš. Tudi pozneje nam je vse tuje, vse tajno, Dakićev značaj tudi neverjeten. Da bi on — skopuh — tako hitro zaupal Malvini in se ž njo oženil, dal svojo starejšo hčer neznanemu tuju?! O Malvini vémo bore malo. Isto tako vémo o Larisu le to, da je velik lopov: od kod je prišel, kaj je za pravo — to je uganka. Najbolje sta slikana oba Francetića in pa razne osebe domačega istrskega mesta, kar dokazuje, da bi bil pisatelj povsem drugače pisal, ako bi se bil držal navadnejšega, priprostega življenja, ne pa hotel s kriminalnimi spletkami zanimati čitatelja. V opisovanju ni pravih razmer. V prvem delu je pisec obširen, riše ti najmanje drobnosti, da smo skoro vedno na istem mestu, v drugem delu se pa vozimo z brzovlakom, da ne moreš zaradi hitrice pregledati vseh prizorov. Kakor sem že rekel, priredil je pisec iz te povesti dramo v treh dejanjih: »Sestre«, katera začenja ondi, kjer drugi del »Teodore«, samo da so izpremenjena imena in pa neke druge malenkosti. Občinstvo je bilo navdušeno za to igro, vendar se bode težko obdržala dolgo na odru zaradi mnogih nedostatkov. Pa da se vrnem k »Teodori«: rad priznavam, da bodeš povest z zanimanjem in pa gladko čital, tudi ti bode marsikatera stvar ugajala, vendar ko jo prečitaš, prazno ti bode v duši. Zdelo se ti bode, kakor da si v celi povesti gledal sence, kako se pred teboj sprehajajo. Prečitavšemu knjigo, izginile ti bodo sence in zopet bodeš sam. Nobena izmed oseb ni ti ostala v duši, z nobeno nimaš sočutja, nezadovoljen si. V drugo izvestno ne vzameš povesti v roke. J.—è.

7. Avgust Šenoa. „**Sabrane pripoviesti**“. Svezak drugi: „**Zlatarovo zlato**“. Historička pripoviest XVI. veka. 8°. Str. 268. Cena 1 gld. 20 kr. — Avgust Šenoa! Katero hrvatsko in v obče slovansko srce se ne spominja z veseljem in ponosom moža, kateri je s peresom tako dično proslavil svojo domovino! Šenoa je ljubljenec svojega naroda in po pravici. Podal je svojemu narodu dolgo vrsto pripovedek, kakoršnih ni pisal pred njim nobeden hrvatski pisatelj, in zbral je okrog sebe lepo število mož, kateri se sedaj trudijo na književnem polju. »Matica Hrvatska« izdaje njegove »Sabrane pripoviesti«, češ, naj živi pokojni pisatelj v svojem narodu po svojih spisih.

Šenoa je bil izreden človek. Njegov velik, bistroumen duh odseva najbolj iz njegovih zgodovinskih romanov. (»Zlatarovo zlato«, »Diogen«, »Kletva«, »Seljačka buna« itd.). Spisujoč te svoje povesti, se je učil temeljito zgodovine, spoznoval razmere onih časov in ustvaril slike svoje domovine v raznih stoletjih, slike kratke, jasne in istinite. Bilo je nekaj posebnega v njegovem peresu, nekaj vabljivega, lahkotnega; umel je povzeti glavne momente in jih opisal tako, da iz nekoliko vrstic povsem skoro spoznaš tedanjo dōbo. In nikdar se ne veže na posamezen kraj, vselej kaže sliko vse svoje domovine v oni dōbi.

V navedeni povesti se nam razgrinja 2. polovica XVI. veka, ona dōba, ko se je dunajski

dvor posebno trudio, da podvrže Hrvatsko in Ogersko povsem pod svojo vlast. Banski oblast so slabili, kolikor je bilo le možno, razni nemški generali, katere je dvor pošiljal v deželo. Zlastno je bilo tedaj na Hrvatskem. Divji Turki so vladali v večjem delu Ogerske in Slavonije, prihajali so vsako leto v deželo, plenili in puštošili, a dvor je pošiljal nemške generale in nemške plačnike, kateri so pa plenili in kradli po vaseh in mestih, kolikor se je le dalo, tako, da se jih je narod malo manje bal, nego Turkov samih. A domače plemstvo? Domače plemstvo je sicer rado prijemalo za meč in hitelo v boj »za krst častni i slobodu zlatnu« in se tudi borilo, kakor pristoja pravim junakom, vendar doma na svojih gradovih ni poznavalo nobene mere v nasilju in zatiranju prostega naroda in svobodnih meščanov. Kaj je potem čudno, če je rodila ona doba vstajo kmetov?

Pošten zagrebški meščan, zlatar Peter Krupić — mož stare korenine, pošten in značajan od péte do glave — ima hčerko edinico, Dorko, katero čuvata on in njena kuma, branjevka Magda, kakor zenico v svojem očesu. Ob neki priliki reši Dorko iz velike nevarnosti mladi Pavel Gregorianec, sin znanega sovražnika Zagrebčanov, posestnika medvedgradskega, Stjepka Gregoriana. Stari Gregorianec, glava slavne hrvatske rodovine, junak, neplemenit, mrzi iz dna svojega srca zagrebške »kramare i cincare«, ki so se tožikali zaradi nekakih starih pravic, in raztogoti se, ko zvé, da hoče imeti sin Pavel kramarsko hčer — Krupičevo Dorko, »zlatarovo zlato«. Da sina odvrne od meščanske hčere svojih sovražnikov, ne sramuje se nobenega sredstva. Pavla pošlje v Samobor k vlastelinki vdovi Klari Gruberovi — zvitih kači, katera porabi vse načine svoje lepote in zvitosti, da dobrega Pavla premami, a Dorko hoče na naj-sramotnejši način ugrabiti očetu in Pavlu. Vendar Pavel pobegne iz zvitih zanjklarinih in reši Dorko v drugič. Vendar še to ni dosti. Ko ne more Klara nikakor odtrgati Pavla od Dorko, poseže po zadnjem sredstvu in dá Dorko ostrupiti malo pred njeno poroko s Pavlom. Pavel jo tudi sedaj prezirno odbije od sebe, a kazen za njene grehe prepušča nebu, katero jo skoro kazni — znorí namreč; a on odide v boj na Turke. Ko se povrne, pomiri se s svojim očetom, kateri skesan umré. Tudi Pavel pade nekoliko let kasneje v slavnem boju »za krst častni i slobodu zlatnu«; ž njim izumre slavna rodovina Gregoriancev.

Ni treba govoriti o posameznostih take povesti, o kateri je kritika že davno izrekla odločno besedo. Naj omenim le, da je povest pisana l. 1871 in da je v hrvatskem slovstvu prva svoje vrste, zato bi jo mogli nazvati »prvim hrvatskim romanom« (ker Kraljevićev: »Požeški djak. Prvi naši izvorni roman iz l. 1863« jedva odgovarja svojemu imenu) — a ne samo prvim, nego tudi najboljim, ali vsaj izmed najboljših. Pisec ga je pa tudi pisal z navdušenjem in ljubeznijo; kako tudi ne bi, saj je v njem proslavil milo in rojstveno mesto — beli Zagreb. J. — ž.

„**Psyche**“ Komedija u tri čina. Napisao Ivo Vojnović. (Zabavne knjižn. sv. 118—119.) 8°.

Str. 130. Cena 50 kr. — Psyche imenuje pesnik svojo komedijo po Olgi, ki ima glavno ulogo. Slikar Braniewski je skriven častilec Olgin. Idealizuje jo po svoji sliki, ki ji je dal ime »Psyche«. Prizor za prizorom se naravno in neprisiljeno snuje. Značajev lica so živo risana. Najbolj živahna podoba cele komedije pa je baš novi Paris z monoklom, starikavi markez della Torre. On ima vse uloge. On ti je agent, strije in boter, pa sam ne vé, kaj pouzročuje. Slika in ljubezen, obe se počasi razkrivata koncem drugega čina. Spletke se rušijo, Markez se čudom čudi in zija, Woronska pa mu pravi: »Zaboravljate, markeze, da su ljubav i umjetnost starije i moćnije od ljudske diplomacije«. Komedija je res živa. Samo nekaj bi dejali: »Epatant — shocking, o yes!« Kaj je pač to! Toliko tujih nepotrebnih besedij, ne francoskih ali laških, ampak najmodernejših angleških! Tujke se morebiti vjemajo z nemškim jezikom, v slovanskih jezikih pa so neslane, kakor bi djal: danes je šenes veter«. Še manje, kakor slovenskemu jeziku, prilegajo se tujke čvrsti, samostalni hrvaščini. Mnogim udom »Maticice Hrvatske« bodo angleški izrazi jako effroyable, kakor i meni, ki sem — nič me ni sram povedati — po besednjakih stikal po pomenu teh izrazov. Severus.

9. Jovan Sundečić: „**Izabrane pjesme**“: Uvodom i bilješkama popratio Hugo Badalić. Sa slikom pjesnikovom. 8°. Str. 269. Cena 2 gld. — Krasna oblika, ki jo je dala tej knjigi vrla »M. Hrv.«, kaže dovolj, da nam se močno priporoča. Pa po pravici.

Najbolj odseva v Sundečićevih pesmih narodno čutenje Kakega duha pa je pesnik v obče, razodeva »pjesnik« (str. 36.):

Bog i ljubav, sloga, cv'jeće
I narodnost draga,
Rujno vince, davor-srce
I obrana praga.

Pesnik je duhovnik pravoslavni. Nenravnosti se mu ne more oponašati, dasi bi se dalo marsikaj nekoliko manje polzko povedati. Bilo bi odveč mnogo besedovati o vrednosti Sundečićevih poezij, katerega Badalić uvodom tako-le hvali:

»Možemo se ne slagati ma u čemu: u tome ćemo biti svi, kao jedan čovjek, da je on svim životom i radom svojim pravi apostol sloge hrvatske i srpske ... razveselit će priznanje, kojim »Mat. Hrv.« po ovomu izdanju čini počast sebi, cijelomu narodu i zaslužnomu pjesniku. Osim toga Jovan je Sundečić po velikemu dijelu svoga pjesničkoga rada bitna i sastavna čest književnosti hrvatske.«

Sundečićeve izabrane pjesme obsegajo 20 lirskih, 16 epskih in eno lirsko-naučno pesem. Morebiti o drugi priliki še kaj več. Severus.

10. „**Kornelija Tacita manja djela**“. Razgovor o govornicima. Agrikola. Germanija. Preveo, uvod napisao i bilješke dodao Milivoj Šrepić. (Prievodi grčkih i rimskih klasika. Svezak sedmi.) 8°. Str. XXIV + 117. Cena za člene »M. H.« 50 kr., v knjigarnah 75 kr. — »M. Hrv.« izdaje prav dobre prevode starih klasikov, in ta knjiga je že 7. v vrsti. Zlasti zanimivo je pisan uvod »O Korneliju Tacitu«. O prevodu samem